

BÚS ANIKÓ

MÁTYUSFÖLDI LAKODALMAS JÁTÉKÉLMÉNY AZ ÓVODÁBAN

A gyermekjátékok között kiemelten fontos helyet foglalnak el a népi gyermekjátékok, mivel ezek egy-egy tájegységre jellemzők. Írásomban Gágyor József *Megy a gyűrű vándorútra* című gyűjtéséből válogatva a mátyusföldi népi gyermekjátékokból készítettem egy csokorra valót. A hagyományörzésre fókuszáló foglalkozás témáját a lakodalmos játékok képezik, melyek egész napos programot töltenek ki.

ELŐKÉSZÜLETEK

A lakodalmos játék szervezésekor kiválasztunk néhány mozzanatot, melyekhez játékokat, mondókákat csatolunk Gágyor József gyűjtéséből. Ezeket a játékokat más témakörhöz kapcsolódóan is meg lehet tanítani a gyermekekkel, a lakodalmos foglalkozás lebonyolítása előtti hetek folyamán. Így a „lakodalmos nap” előtt már a játékok, mondókák nagy része ismert lesz a gyerekek számára – az adott napon csak a *Réce, ruca, vadliba* mondóka, valamint a *Szedem szép rózsáját* játék kerül megtanításra –, és az élményt a sokféle ismeret egybegyűjtése, egymás mellé illesztése biztosítja majd.

A lakodalmos nap reggelén a pedagógus feldíszítheti az osztályt, azt

sugallva, hogy ez a nap különleges lesz. A reggeli foglalkozás során akár közösen készíthetnek díszeket, például krepp-papírból füzért, gyurmából pogácsát, kalácsot. Érdemes a segéd-eszközöket is már reggel előkészíteni: pl. ritmushangszereket, a játékok közé csempészhetünk tollas kalapot, fátylat, akár kis kelengyés ládikót, melybe terítőt, ruhát, ágyneműt teszünk, valamint a tetejére elhelyezhetünk akár egy esküvői képet is, kis virágcsokrot. A termet úgy rendezzük el, hogy tágas helyünk legyen majd a körjátékokra. A lakodalomban táncolni is szoktak, így akár előkészíthetünk néhány dalt is, zenehallgatás céljából.

A foglalkozás rögtön reggel elkezdődik. Mikor megérkeztek a gyerekek, elújságotjuk, hogy meghívást kaptunk egy lakodalomba. Megkérdezzük, volt-e már valaki esküvőn, lakodalomban. Ha van ilyen, röviden elmeséljük vele, hogy mikor volt, kinek a lakodalmában járt, hogy érezte magát, mi tetszett neki. Ha nem volt ilyen, mi mesélünk róla.

A FOGLALKOZÁS FŐ RÉSZE

Az óvopedagógus előhossa a tollas kalapot és a fátylat, és megkérdezi a gyerekektől, vajon kik hordják ezt.

A válaszra, hogy a menyasszony és a vőlegény, néhány fiú fejére ráteszi a kalapot, majd megkérdezi: Vajon ki a vőlegény? A lánykérés imitálására két játék közül választhatunk. A *Hoppon maradt vőlegény* (Gágyor, 1982, 283) játék elején a lányok és a fiúk egymással szembe felsorakoznak, és minden kislány kiválaszt magának egy-egy fiút. Ezután minden fiú az elé a lány elé áll, akiről feltételezi, hogy őt választotta ki magának. Szépen meghajol, és várja a kislány választát. Ha a lány nem őt választotta, nemet int a fejével, így a fiúnak más kislánynál kell próbálkoznia. Ha viszont a kislány igent jelez, egymás kezét megfogva félreállnak a többitől. A játék addig folytatódik, míg mindenki megtalálja a párját. Páratlan számú játékos esetén a pár nélkül maradt gyermek a hoppon maradt vőlegény vagy a hoppon maradt menyasszony. A másik lehetőség a *Járok egyedül* (Gágyor, 1982, 277–278) c. körjáték eljátszása. Ekkor az óvopedagógus kiválaszt egy fiút, a fejére teszi a kalapot, felszólítja a gyerekeket, hogy álljanak körbe, és kiválaszt a lányok közül egy királynőt. A királynő a kör közepére áll, a kérő pedig a körön kívül, a körben járó gyerekekkel ellentétes irányban haladva énekel a dalt.

Já - rok e - gye - dül. Csak ma - am e - gye - dül,

5 Szé - pen ké - rem ki - rály - né - mat, Ad - ja ne - kem ezt!

A dal végén, az utolsó szó elhangzásakor, a kérő a körben állók közül valaki vállára teszi a kezét, és várja a királyné választát. Eközben a gyerekek már nem járnak körben. Ha a királyné elutasító választ ad – nem adom –, a körben álló gyerekek újra elindulnak és énekelnek.



Nem kell ne - kem ez, Csúf ő ma - ga, csúf ru - há - ja
 Nem sze - re - tem ezt,

5
 Csúf az ő já - rá - sa

A csúf szónál mindenki dobbant egyet a lábával. Ekkor a kérőnek egy másik játékos kezét kell megkérnie. Ha a királyné beleegyezik a lánykérésbe – odaadom –, az ének szövege így változik: „Ez kell nekem, ez, / Ezt szeretem, ezt, / Szép ő maga, szép ruhája, / Szép az ő járása.” Ekkor a kérő megfogja a kiválasztott játékos kezét, és most már ketten lesznek a körön kívül. Addig játsszák a játékot, míg mindenki a kérőhöz kerül, és a királyné egyedül marad.

A foglalkozás során a legelső kislányra, akit a kérő kiválasztott, ráadjuk a menyasszonyi fátylat, és a vőlegénnyel együtt a sor elejére állítjuk. Majd azt mondjuk: „Már megkérte a vőlegény a menyasszony kezét, most már hívjuk el a lagziba az egész falut ezzel a mondókéval (Gágyor, 1982, 83):

„Réce, ruca, vadliba, / Jöjjenek a lagziba. / Képt, kanalat hozzanak, / Hogy éhen ne haljanak. / Ha jönnek, lesznek, / Ha hoznak, esznek.” A mondókát többször ismételjük, és kérjük a gyerekeket, hogy kapcsolódjanak be. Amikor már mondják velünk, dobogóval a kezünkbe, ütjük az alapülkötést, és menetelni kezdünk, közben mondjuk a mondókát. Felszólítjuk közben őket, hogy jó hangosan mondják, hogy még az is hallja, aki eddig nem hallotta. Ezután ritmushangszereket adunk a kezükbe – ritmuspálcát, kanalat, cintányért, triangulumot – és megkérjük őket, hogy velünk együtt zenéljenek, közben pedig jó hangosan mondják el a hírt mindenkinek.

A menetelés után megállunk, megpihenünk, majd felvezetjük a következő tevékenységet, mégpedig a lakodalmas készülődést, főzést – hiszen a lakodalomban elengedhetetlen az evés-ivás. Erre két játékot is felhasználhatunk: a *Süssünk, süssünk valamit* (Gágyor, 1982, 360), illetve a *Rece, rece, pogácsa* (Gágyor, 1982, 352) című játékot. A játékokat tervezhetjük úgy, hogy ezután kerüljön sor a tízóráira. A *Süssünk, süssünk valamit* játékban a gyerekek kört alkotnak, és a dalt énekelve körbejárnak.

Süs - sünk, süs - sünk va - la - mit, Liszt - ből le - gyen ke - re - kes
 Azt is meg - mon - dom, hogy mit: Től - te - lé - ke jó é - des,

5
 So - dor - va, te - ker - ve Csi - ga - bi - ga ré - tes,
 Tú - ró - val bé - lel - ve,

9
 Kós - tol - tam, jó é - des.

Az ének végén a gyerekek párokba állnak, és mindenki egyet fordul a párjával. A *Rece-rece, pogácsa* játék során ugyanígy körben járva énekelnek, majd a dal végén mindannyian leguggolnak.

Re - ce - re - ce po - gá - csa, Szél fúj - ja pánt - li - ká - ját,
Ko - mám - asz - szony csi - nál - ta.

5
Kapt el kis - lány a szok - nyá - ját, Csücscs!

A tízórai részeként megkóstoljuk az előkészített pogácsát, hiszen a szakács is megkóstolja, mit fognak a vendégek enni. Ezután tovább folytatjuk a játékot, mégpedig a gyűrű keresésével. Felhívjuk a gyerekek figyelmét arra, hogy bizony egy nagyon fontos tárgy még hiányzik az esküvőhöz, mégpedig a gyűrű. A gyűrűkeresésre kiválasztott játék a *Megy a gyűrű vándorútra* (Gágyor, 1982, 179), melynek elején kiszámolóval kiválasztunk egy „búbikát” és egy „asszonyt”: „Ákombákom, / te leszel a párom, / Ha nem leszel az enyém, / El is megyek én!” (Gágyor, 1982, 241). A búbika a többiektől kicsit távolabb félremegy. A játékosok eközben sort alkotva leguggolnak, és mindegyikük összekulcsolja a kezét. Az asszony a gyűrűt két tenyere közé rejti, és ő is összekulcsolja, majd a kezével minden játékos kezét megérinti, és éneklés közben valakinek a kezébe csempészi a gyűrűt. A dal végén elkiáltják magukat: „Jöhet a búbika, megsült a hurka!” A búbika a guggoló gyerekek közül rámutat egyre, és azt mondja: „Ettől kérem...”, majd egy másikra mutat és folytatja: „...ez adja ki.” Ha a búbika eltalálta, kinél van a gyűrű, szerepet cserélnek. Ha nem, még van két próbálkozása. Ha harmadszorra sem sikerült eltalálnia, a többiek „levágják a búbika fejét”, amely úgy történik, hogy körülállják a játékos, majd mindannyian gyengéden a nyakán ide-oda húzigálják a kezüket.

Megy a gyű - rű ván - dor - út - ra, E - gyik kéz - ből
A - ki tud - ja, meg ne mond - ja, Mer - re van a

4
a má - sik - ba Csi - li - csa - la - má - dé, Csi - li - csa - la - má - dé,
gyű - rű út - ja.

7
Csi - li - csa - la - má - dé, Csi - li hopp - hopp!

A játékot addig játsszuk, míg valaki meg nem találja a gyűrűt. A gyűrűt a kelengyés ládából kivett kispárnára helyezzük, majd elmondjuk, hogy még koszorúslányokat kell választanunk, melyet az udvaron fogunk megtenni, mivel ahhoz koszorút kell fonnunk.



Miután felöltözködtünk és felsorakoztunk, újra elmondjuk a tanult *Réce, ruca, vadliba* című mondókánkat. A mondóka mondása közben kivonulunk az udvarra, és virágot szedünk. Figyelmeztetjük a gyerekeket, hogy jó hosszú szárú virágot szedjenek, hogy szép legyen a koszorú. Mikor sok virág összegyűlt, leguggolunk a földre, és megtanítjuk nekik, hogyan kell virágkoszorút fogni. Mikor elkészült már néhány koszorú, körbeállunk. Elmondjuk, hogy a koszorúslány kiválasztásának is különleges folyamata van, ugyanis csak az lehet koszorúslány, aki nagyon szépen el tudja mondani a nevét, és felettből ügyes is. Hogy ezt megállapítsuk, egy új játékot fogunk tanulni. A játékot, mivel több dallamból áll, előbb elénekeljük. Előbb az első dallamot, amit megismételünk közösen többször, majd pedig a körben álló dallamát.

Végül elmondjuk a kiválasztott feladatot is. Akit a körben álló kiválaszt, és felszólítja, hogy mutakozzon be, az bemutatkozik: Engem hívnak..., majd azt mondja a többi: karmoljon meg a cica! Ekkor beugrik a kör közepére, és megpróbálja, mint a cica, megkarmolni a körben állót. A körben állónak el kell ugornia előle. Ha a „cica” ügyes volt, és sikerült őt megkarmolnia, koszorúslány lesz, megtarthatja a koszorút, és visszaáll a körbe.

A játékot annyiszor játsszuk el, ahány koszorú készült – természetesen úgy

számoljuk ki, hogy minden kislánynak jusson egy. A fiúk is velünk játszanak, őket küldjük be a kör közepére. Miután kiválasztottuk a koszorúslányokat, visszatérünk az osztályba, és kezdetét veszi a lakodalom. Mielőtt azonban táncolni kezdenénk, felvesszük a szép ruhát. Imitáljuk az öltözködés menetét: képzeletben felhúzzuk a nadrágot, szoknyát, begomboljuk az ingünket, a lányok felkötik a kendőjüket, és újra elmondjuk a már ismétlődő mondókát. Ezután halkán elindítjuk a zenét, a reggel kiválasztott menyasszonyra és vőlegényre visszatesszük a fátylat és a kalapot, majd megkérjük őket, hogy táncoljanak. Ezután a többi gyerekkel eljátsszuk a *Hoppon maradt vőlegény* című játékot. Sorba áll mindenki, és elkezdődik a játék. Amikor mindenki megtalálta a párját, közösen táncolunk a zenére. A lakodalmi tánc után előhozuk újra a kelengyés ládát, és elmeséljük, hogy ez valamikor régen arra szolgált, hogy ebbe gyűjtsék a menyasszony kelengyéjét, tehát a fontos dolgait. Volt benne szép terítő, ágynemű, néha még akár valamilyen konyhai tárgy is. Ezzel indították útnak a szülők a menyasszonyt a vőlegényhez. Így most mi is útnak indulunk, mindannyian hazatérünk a lakodalomból, levetjük a szép ruhát – elmutogatjuk a levetkőzés folyamatát –, és visszajövünk az oviba, hogy elmesélhessük aztán a többieknek, hogy milyen jó volt nekünk ma délelőtt, hiszen lakodalomban jártunk.

ZÁRÁS

A délelőtti foglalkozás során játékból játékba léptünk, így nagyon mozgalmas, sok energiát igénylő délelőttön vagyunk túl. A gyerekeket az egész nap folyamán motiváljuk, dicsérjük, ha azt látjuk, hogy már nem tudnak annyira figyelni ránk, kicsit hagyjuk őket megpihenni. Ilyenkor beszélgetünk velük, figyelembe vesszük az igényeiket, ha valamelyik játékból több ismétlést kérnek vagy netán kevesebbet. Az egyéni értékelés a foglalkozás közben történik, folyamatosan javítjuk a keletkező hibákat a szövegmondás és a dallam elsajátításának terén, hogy semmi se rögzüljön hibásan. A foglalkozás során komplex fejlesztés zajlik – minden érzékszerv fejlődik. Főként az artikulációra, a hangok helyes kiejtésére helyezzük a hangsúlyt, a zenei tevékenység során pedig a ritmusérzék fejlesztését helyezzük előtérbe. A koszorúfonás során a finommotorikára helyezzük a hangsúlyt, a menetelés közben pedig a helyes lábemelést tartjuk szemmel, megpróbáljuk kiszűrni az esetleges problémákat. Az új játékok során pedig a szöveg és a dallam memorizálása a fő cél. A pedagógiai célok mellett pedig természetesen arra figyelünk, hogy a gyermekek jól érezzék magukat a foglalkozás közben, élvezettel, örömmel kapcsolódjanak be a játékba.

FELHASZNÁLT IRODALOM

■ Gágyor József: *Megy a gyűrű vándorútra I.* Bratislava, Madách, 1982.